

Orbán Endre PhD-hallgató,
Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar
Alkotmányjogi Tanszék

The Basic Law of Hungary A First Commentary -könyvismertető-

Miközben az esztétikai gondolkodás évszázadokon át főként a formai jegyeket tüntette ki, a tartalom rehabilitálására is sor került Hegel munkáiban. Mintegy új igényként merült fel egy alkotás esetén a forma és tartalom egymásra találásának igénye, hogy az eszme, ha „elindul”, megtalálja anyagát, amelyben megmutatkozik. Így lehet beszélnünk nem pusztán elkülönülten formáról és tartalomról, hanem a kettő viszonyáról, formatartalmi kérdésekről.

A dublini Clarus kiadó gondozásában megjelent valamint a Nemzeti Közigazgatási Intézet (NKI) által támogatott *The Basic Law of Hungary – A First Commentary* című könyv esetén nem tudok nem egy esztétikai megközelítéssel indítani. A kivitelezés ugyanis különösen feltűnő és napjaink designer világában méltón megállja a helyét. A cím aranyozott szedése és a kemény borító komoly tartalomra utal. És valóban: az Alaptörvény első angol nyelvű kommentárját tarthatjuk kezünkben.

Miért tud jelentős lenni egy ilyen mű?

Paczolay Péter a Századvég Kiadó gondozásában megjelent Jakab András által szerkesztett Alkotmány kommentárjának¹ bemutatóján hangsúlyozta, hogy „... az átfogó alkotmányreform felvetése jogos és igazolt, de csak a legnagyobb óvatossággal lehet a tettek mezejére lépni!” Az utóbbi időszak alkotmányosság körüli vitái, itthon és külföldön egyaránt, azonban mintha nem igazolnák vissza az AB elnök intő szavainak meghallgatását. Így a mű jelentőségét egyrészt abban látom, hogy egyféle kiegyensúlyozottsággal, a néha hisztérikus és

¹ Jakab András (szerk.): *Az Alkotmány kommentárja*. Századvég, Budapest, 2009.

egymást meg sem hallgató vitapartnereken felülemelkedve kíván reflektálni a hazai közjogi változásokra.

Másrészt jelentősnek érzem a nyelvi közvetíthetőség problematikájának felvállalását, azaz azt, hogy a mű angol nyelven kíván beszélni és értelmezni, arra törekszik, hogy a külföldi olvasó egy közösen megérthető angol terminológia révén közelebb kerüljön a magyar alkotmányjogi helyzet értelmezéséhez.

Külön kiemelendő, hogy a könyv elérhető e-book formátumban is, mely nagyban hozzájárulhat az elérhetőségéhez.²

Végül pedig hangsúlyozandónak érzem a mű a gyorsaságát is. Fontos ez, hiszen a tudományos művek többnyire a megszületett jogi dokumentumok alkalmazása során kikristályosodó gyakorlatból építkezve születnek. Az, hogy ezen mű viszonylag korán nyomdába kerülhetett, az a kontextus kontinuitásának tudható be. Hiszen az előszóban a Jakab András által „kívánt és remélt értelmezéseknek” titulált írás éppen annak köszönhetően jöhetett létre, hogy a korábbi Alkotmány rendelkezései már kifejtésre kerültek az AB döntéseiben. Az hogy ez a mű többek között az AB határozatokra épít, jelenti egyrészt az alkotmányos kultúra folytonosságának igényét, másrészt pedig referál a tudomány, mint értelmezési segédeszköz szerepéről is.

Szerkezet

A könyvet, amely tizennyolc szerző munkájának eredménye, Csink Lóránt, Schanda Balázs és Varga Zs. András jegyzi, mint szerkesztők. A szerzők között ugyanakkor nem csupán a szerkesztők által képviselt intézmény, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem oktatói állnak, hanem olvasható több, Szegedi, Győri és Nemzeti Közigazgatási Egyetemi kutató írása is. A jogász szemlélet kizárólagosságát pedig Horkay Hörcher Ferenc neve oldja fel.

Az összefogás eredménye egy új Alaptörvény fordítás és az azt kommentáló 17 fejezet, melyek 350 oldalon keresztül igyekeznek megismertetni az olvasóval az új alkotmányos berendezkedés egy, a szerzők által képviselt értelmezését.

A könyvnek egyébként két bemutatója is volt, egyrészt egy szakmai jellegű, zártkörű beszélgetés a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Tanácstermében február 9-én, másrészt volt egy hivatalos könyvbemutató az NKI szervezésében a Magyar Tudományos Akadémia Dísztermében február 17-én.

² Az e-book ingyenesen letölthető innen: <http://www.nki.gov.hu/nemzetkoezi-kapcsolatok/letoltes>

Mint ahogy azt az alcím is jelzi (*A First Commentary*), a könyv műfaja a kommentár. Ha azonban fellapozzuk a művet, rögtön feltűnik, hogy nem egy klasszikus kommentárt tartunk a kezünkben. A könyv első négy fejezete ugyanis az Alaptörvény születéséhez kapcsolódó, valamint olyan, Európa ezen a felén érzékeny kérdéseket érintenek, mint a nemzet fogalma. Így Trócsányi László ír az Alaptörvény születéséről, Horkay Hörcher Ferenc a Nemzeti Hitvallásról, Schanda Balázs az államalkotó tényezőkről, valamint Csink Lóránt a jogforrásokról.

Az ötödik fejezettől klasszikus kommentár formáját ölti a könyv, fejezetről fejezetre elemzi az Alaptörvény szövegét, azonban nem paragrafusról paragrafusra halad, hanem nagyobb tematikus egységeket vizsgál. A fejezetek az Alaptörvény rendelkezéseinek megfelelően az alapjogokkal kezdődnek (Balogh Zsolt és Hajas Barnabás írása), mely témájának kiemelt jelentőségére is tekintettel, a könyv leghosszabb egysége. Ezt követi az országgyűlésről (Smuk Péter), a köztársasági elnökről (Csink Lóránt), a kormányról (Cserny Ákos, Kis Norbert), az alkotmánybírósról (Csink Lóránt, Schanda Balázs), a bíróságok rendszeréről (Patyi András), az ügyészségről (Varga Zs. András), az alapvető jogok biztosáról (Varga Zs. András), a helyi önkormányzatokról (Patyi András), a rendészetről (Christián László), a honvédelemről (Molnár Miklós), a különleges jogrendről (Gerencsér Balázs Szabolcs) valamint a közpénzügyekről (Halász Zsolt) szóló fejezetek.

Kiemelendő a fejezetenként hasznosított összehasonlító módszer, melynek révén egymás mellé kerülnek a korábbi Alkotmány és az Alaptörvény rendelkezései. Ezenfelül kiemelendő az alkotmánybíróági gyakorlat részletes elemzése, valamint az európai szempontok beemelése a műbe. Ez utóbbi azért is jelentős, hiszen bár a Lisszaboni Szerződés elismeri a tagállamok nemzeti identitásának, értve ez alatt az alkotmányos berendezkedésének tiszteletben tartását [EUSZ 4.cikk (2) bekezdés], nem lehet eltekinteni a kontextus meghatározó szerepétől. Ez a kontextus pedig maga a tagállamiság, az Európai Unió intézményi és jogi kerete. Normatív sűrítőménye az EUSZ 2. cikkében található, mely meghatározza, hogy a közösség milyen értékeket képvisel. Ez ugyanakkor külső korlátként értelmezhető a tagállami alkotmányozás szabadságát tekintve, melyre többek között az Alkotmánybíróság elnöke is felhívta a figyelmet az alkotmányozás során írt levelében.

A könyv értékeléséhez szükségesnek érzem néhány fontos szempont felvetését.

Elsőként a könyv végén található Alaptörvény fordítást emelném ki, – melyet bár több pontját is megfontolandó kritika érte a könyv szakmai bemutatóján – amely a rendelkezésre álló

fordítások közül a legkoherensebben kívánja az Alaptörvény szövegét a külföldi érdeklődő közönség számára hozzáférhetővé tenni. Mint a szöveg egyik fordítója, fontosnak érzem hangsúlyozni a helyzet ambivalens voltát: nem kívántuk lefordítani a szöveget, erre a hivatalos fordítás sekélysegei kényszerítettek, kezdve a címmel, mely mind a mai napig *Fundamental Law of Hungary* („alapvető törvény”) a helyes *Basic Law of Hungary* („alaptörvény”) helyett. Így, ha úgy tetszik, maga a fordítás kényszere az alkotmányozási folyamat egyik tüneteként értékelhető.

Másrészt megemlíthető, hogy a szerzők, ahogy Kis Norbert a könyv hivatalos bemutatóján fogalmazott, amerikai mintára szólva „az Alaptörvény barátai”. Jóhiszemű szövegelemzéssel találkozunk tehát, melyben a fejezetek írói, ha úgy tetszik, igyekeztek a jogalkotó produktumának mintaolvasóivá válni. Az ehhez alkalmazott leíró módszertan pedig kézenfekvőnek és követendőnek bizonyul, hiszen kizárhatja a prekonceptiók eluralkodását.

Harmadrészt, a műfaji azonosítás okán nem lehet elmenni a korábbi Alkotmány kommentárjával való szembesítés mellett. Túl a méretbeli különbségen és az Alkotmány kommentár utólagos, összefoglaló jellegén, szemben a most megjelent Alaptörvény kommentár anticipáló karakterével, fontos kiemelni a szerzők körének rész-egész viszonyát. Ez egyfelől azt jelzi, hogy részben a „nagy” kommentárban is közreműködő, elismert szerzők munkáját olvashatjuk, másrészt pedig azt is mutatja, hogy szűkebb szakmai konszenzus áll a „kiskommentár” mögött. Ezért is lett az alcímnek megfelelően ez a kommentár szükségszerűen „a first” és nem pedig „the” határozott névelővel ellátott mű.

Negyedrészlet fontos hangsúlyozni a kézirat lezárásának időpontját és azt, hogy bár minden könyvre igaz lehet, hogy még egyszer ugyanebben a formában, ugyanezzel a tartalommal nem születhetne meg, úgy erre a műre ez az állítás biztosan igaz. Hiszen az október 31-i időpontban még csak nagyon kis számú sarkalatos törvény került elfogadásra, így ezek bemutatása és értékelése kimaradt a könyvből. Hasonlóan nem található meg benne a sok vitát kiváltó Átmeneti Rendelkezések sem, miközben ezen jogi dokumentumok azok, amelyek normatíván kitöltik (kiegészítik?) és így részben értelmezik is az alkotmányos keretet.

Végezetül pedig utalnék Sólyom Lászlóra és az alkotmányos kultúra meghatározó erejére,³ melyben ez a mű is született és melyet ez a mű is példáz a korábbi AB határozatok felmutatásával és a jövőre nézve továbbra is irányadó voltának természetesként kezelésével. Azaz nem létezhet *tabula rasa* mű, ahogy Husserl⁴ is megfogalmazza, ahogy elindul egy

³ Sólyom László: *Előszó. Az alkotmányos kultúra szerepe*. In: Jakab András: *Az új Alaptörvény keletkezése és gyakorlati következményei*, HVGORAC, Budapest, 2011. 11-14.o.

⁴ Edmund Husserl: *Előadások az időről*. Atlantisz, Budapest, 2002. 9.o.

mondat úgy tele van múltjának retencióival és a jövő pretencióival. Ezek a múltra épülő pretenciók (avagy „kívánt és remélt értelmezések”) fogalmazódnak meg ebben a műben is, mely „a first commentary-ként” hasznos könyve lehet a külföldi olvasóknak, valamint értelmezési segédlete az alkotmánybíráknak is.